

Södertörns Högskola
Litteraturvetenskap

The first Woman born with a Difference

En komparativ queerläsning av Djuna Barnes *Ladies Almanack*

C-uppsats HT 2009
Författare: Linn Fällman
Handledare: Anna Bohlin

ABSTRACT

The aim of this thesis is a comparative study of Djuna Barnes' 1928 book *Ladies Almanack* and turn of the century sexological texts focusing on Havelock Ellis' studies of 'sexual inversion in women'. The study is based on queer theory concepts from Judith Butler and Fanny Ambjörnson as well as Michel Foucault's studies of the history of sexuality. After a presentation of the theoretical concepts and a short introduction of earlier research on Barnes' works my reading and conclusions are presented in five chapters focusing on different theoretical and thematic aspects of the studied texts. A recapitulation and discussion ends the thesis.

In short, my conclusions are that *Ladies Almanack* contrary to earlier research can be read as a queer text, and a form of counter-discourse to the general one regarding lesbianism in the early 1900's. The text also reveals itself as a pointed critique and a satire of Havelock Ellis' writings on 'sexual inversion in women'. As well, when read against Radclyffe Hall's *The Well of Loneliness*, perhaps the archetypal 'lesbian novel', Hall's book reveals itself as an echo of the same discourse Barnes opposes.

Keywords: Djuna Barnes, *Ladies Almanack*, Havelock Ellis, queer, Radclyffe Hall

INNEHÅLL

Inledning	4
Syfte, metod och teoretiska utgångspunkter	5
Tidigare forskning	7
Något om formen	8
En ny diskurs	9
1800-tal	10
Havelock Ellis	10
Det tidiga 1900-talet	12
Kampen om talet	13
Den inverterade har ordet	14
Queer kritik	15
Äktenskapet	17
Barnes, Ellis och det förväntat normala	18
Det moderna samhällets last	19
En dam med karaktär	21
Missionären Musset	22
Terminologi och normen i almanackan	23
Judith Butlers kritik mot feminismens subjekt	24
Sammanfattande diskussion	26
Litteraturlista	29

INLEDNING

År 1928 var något av en födelse för en lesbisk litteraturtradition. Förutom klassikern *The Well of Loneliness* av Radclyffe Hall och Virginia Woolfs *Orlando* kom även Djuna Barnes *Ladies Almanack* ut det året tillsammans med verk av bland andra Colette och Gertrude Stein. Framför allt Radclyffe Halls bok, ”den lesbiska bibeln”, har varit väldigt viktig för den lesbiska självuppfattningen och framväxande identiteten över åren. Hon var den första att ”översätta” sexologernas teorier om lesbianism och lesbiska kvinnor för allmänheten.

Jag är intresserad av att undersöka utvecklingen av denna lesbiska identitetsuppfattning, dess möjligheter och dess begränsningar, från 1920-talet och fram till idag, med författare som Jeanette Winterson, som jämförts med Barnes, och Sarah Waters som i sin debutbok knyter an till *The Well of Loneliness*.

Eftersom en c-uppsats av naturen är begränsad både till tid och sidantal har jag valt att här undersöka en liten del av denna utveckling. Jag valde Djuna Barnes *Ladies Almanack* främst för att bilden av kvinnor och lesbisk praktik skiljer sig så radikalt från Radclyffe Halls bild av samma fenomen, trots att de skildrar samma typer av kvinnor, under samma tid och delvis i samma miljöer.¹ Jag har också tidigare kommit i kontakt med sexologen Havelock Ellis teorier om kvinnlig inversion, eller vad vi idag skulle kalla lesbisk identitet, och bestämde mig för att göra en jämförelse mellan bilden av kvinnor som har sex med kvinnor i *Ladies Almanack* och i Ellis kapitel *Inversion in Women* i *Studies in the Psychology of Sex*.

¹ Karaktären Valerie Seymour i *the Well of Loneliness* och Evangeline Musset i *Ladies Almanack* är båda baserade på Natalie Barney, en gemensam bekant som höll salong i Paris under många år.

SYFTE, METOD OCH TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

Judith Butler förespråkar en ökad öppenhet för alternativa genusuttryck och menar att man istället för att kämpa för ”Kvinnan” med stort K (oftast representerad av den vita, heterosexuella medelklasskvinnan) inom feministiska rörelser, borde vidga möjligheterna för varande. Hon skriver i förordet från 1999 till *Gender Trouble* att

Somliga kanske undrar vad det egentligen tjänar till att ’vidga möjligheterna’, men den frågan kommer sannolikt inte att ställas av någon som har erfarit vad det innebär att leva sitt sociala liv i egenskap av någonting ’omöjligt’, obegripligt, ogenomförbart, överkligt och illegitimt.²

Om du inte kan definieras in i någon rådande norm på ett tillfredsställande sätt så får du leva med att ständigt bli ifrågasatt oavsett vilken norm det handlar om. Jag har valt att analysera Djuna Barnes *Ladies Almanack* som jag uppfattar som queer och normbrytande på många sätt och som även av många förkastats som just obegriplig.

Det övergripande syftet med uppsatsen är att göra en queeranalys av Djuna Barnes *Ladies Almanack*. Min grundläggande frågeställning ligger i *om* och *hur* Barnes verk skiljer sig från föreställningar om vad det är för en kvinna som har sex med andra kvinnor. Med vilka strategier undergräver Barnes normativitet? Med detta vill jag bidra med en alternativ (och begripliggörande) läsning av *Ladies Almanack* och samtidigt lyfta fram den som en motbild till Radclyffe Halls *The Well of Loneliness* och experternas bild av den lesbiska kvinnan, framför allt med fokus på Havelock Ellis teorier om kvinnlig inversion i *Studies in the Psychology of Sex, Volume 2 Sexual Inversion*. Studien är således komparativ.

Här följer en kortfattad genomgång av uppsatsens teoretiska utgångspunkter. De teoretiska begreppen kommer att presenteras närmare när de aktualiseras i analysen. I kapitlet *En ny diskurs* utgår jag ifrån Michel Foucaults studie om kategoriseringen av ”perversioner” och framväxandet av idéer om homosexualitet under 1800-talet i *Sexualitetens historia: band 1, Viljan att veta*. Jag diskuterar också hans teorier kring behovet av och (det påstådda) förbudet mot, att tala om kön och sexualitet och vad det innebär i form av maktfördelning (i samma bok). Detta för att i kapitlet *Kampen om talet* kunna sätta in Havelock Ellis ”bekännelsebrev”

² Judith Butler, *Genustrubbel: feminism och identitetens subversion* [1990] översatt av Suzanne Almqvist, Daidalos, Göteborg 2007

från inverterade kvinnor och Radclyffe Halls *The Well of Loneliness* i ett historiskt och teoretiskt sammanhang. Jag kommer också att i kapitlet *Queer kritik*. ta upp vad jag uppfattar som Barnes motbild och kritik riktad mot den homosexuella ”motdiskursen” som Foucault skriver om

I kapitlet med titeln *Barnes, Ellis och det förväntat normala* inleder jag med en genomgång av Fanny Ambjörnssons tolkning av queerteori och (hetero)normativitet ur *Vad är queer?* för att tydliggöra jämförelsen mellan bilden av kvinnor som har sex med kvinnor i Barnes *Ladies Almanack* och Ellis *Studies in the Psychology of Sex*. Här använder jag mig även av Judith Butlers heterosexuella matris för att ytterligare belysa skillnaderna mellan dem. Slutligen diskuterar jag likheterna mellan kritiken mot normen hos Barnes och Butlers kritik av Kvinnan som feminismens subjekt ur *Gender Trouble*.

TIDIGARE FORSKNING

Trots att det skrivits väldigt mycket om Djuna Barnes har de flesta fokuserat på hennes andra, mer kända böcker, i synnerhet *Nightwood*. Av de som har skrivit om *Ladies Almanack* är det många som fokuserat på det biografiska. Boken gavs från början ut under pseudonymen ”A Lady of Fashion” i mycket liten upplaga (1050 exemplar), främst för att roa Barnes vänner i kretsen kring Natalie Barney. Boken brukar beskrivas som en roman à clef där Barney pekas ut som huvudkaraktären Evangeline Musset och bland andra Radclyffe Hall och Gertrude Stein dyker upp under andra namn.³

Sedan *Ladies Almanack* kom ut för andra gången 1974 har den ofta beskrivits som mycket intern, snudd på obegriplig för en modern läsare. Philip Herring skriver i *Djuna, the Life and Work of Djuna Barnes* att “[t]he story line is [...] often more silly than amusing”.⁴ Med tanke på debatterna om ifall boken ska tolkas som lesbisk eller inte kan det kanske vara så att Herring helt enkelt inte tillhör rätt målgrupp.⁵ Den har också tolkats som en hyllning till kvinnokroppen och den kvinnliga sexualiteten överlag.⁶

De senaste årens forskning kring *Ladies Almanack* ger en något mer nyanserad bild än tidigare. I *Djuna Barnes' Consuming Fiction* från 2008 diskuterar Diane Warren parodi och pastisch i boken, och hon tar även upp intertextuella kopplingar till Barnes roman *Ryder* som publicerades samma år som *Ladies Almanack*.⁷ I Daniela Casellis kapitel *The Unreadable Pleasures of Ladies Almanack* från 2009 lägger hon mycket fokus på formen i boken, i synnerhet almanackstraditionen.⁸ Både Warren och Caselli tar problematiserar också tidigare forskning som okritiskt beskrivit boken som hyllande av den lesbiska kvinnan och kvinnlig sexualitet. De tar upp sexologer som Krafft-Ebing och Havelock Ellis, men gör ingen närmare studie av dessa.

³ Se till exempel Andrew Field, *Djuna, the life and times of Djuna Barnes*, G.P. Putnam's Sons, New York, 1983.

⁴ Philip Herring, *Djuna, the Life and Work of Djuna Barnes*, Viking, New York, 1995. s. 153.

⁵ Carolyn Allen, *Following Djuna, Women Lovers and the Erotics of Loss*, Indiana University Press, Bloomington and Indianapolis, 1996.

⁶ Se till exempel Alex Goody, *Modernist Articulations, A Cultural Study of Djuna Barnes, Mina Loy and Gertrude Stein*, Palgrave Macmillan, New York, 2007.

⁷ Diane Warren, *Djuna Barnes' Consuming Fiction*, Ashgate, Aldershot, Hants, England, 2007.

⁸ I Daniela Caselli, *Improper modernism: Djuna Barnes's bewildering corpus*, Ashgate, Aldershot, Hants, England, 2009.

NÅGOT OM FORMEN

Djuna Barnes *Ladies Almanack* uppfattas av många som en ganska snårig bok att ta sig igenom och framför allt att begripa. Detta kanske inte är så konstigt med tanke på att boken är skriven främst för att roa Barnes vänner och den var inte menad för allmänhetens ögon från början. Den löpande historien handlar om Evangeline Musset – ”as fine a Wench as ever wet Bed”.⁹ Boken börjar med Mussets födelse, där hon visar sig sakna några centimeter för att vara den pojke hon var menad att bli, och beskriver sedan hennes promiskuösa liv med kvinnor förförda till höger och vänster. Hon brinner nämligen för att hjälpa kvinnor att lindra deras brännande klåda i vilka delar det nu kan vara, en klåda som bara kan lindras vid kontakt med andra brinnande delar eller ”with the Consolation every Woman has at her Finger Tips, or at the very Hang of her Tongue”.¹⁰ Det sista kapitlet handlar om Mussets död och något okonventionella begravning.

Ladies Almanack är upplagd som en almanacka med ett kapitel för varje månad och liksom de gamla almanackorna för damer från 1600- och 1700-talen så lägger Barnes även in andra delar än den löpande historien. I olika ”teoridelar” beskriver hon bland annat om hur älskande kvinnor talar med varandra och hon beskriver olika kategorier av kvinnor som har sex med kvinnor och sträcker sig till och med så långt som att skriva en skapelsemyt om ”the first Woman born with a Difference”, där zodiaken i form av änglar samlar ihop sig och föder ett ägg som hon sedan stiger ut ur.¹¹ Förutom dessa avsnitt tas stora delar av boken upp av Mussets berättelser om sitt liv och sin tid och argumentationer mellan de olika karaktärerna om bland annat äktenskapet. En annan person som dyker upp med jämna mellanrum är Patience Scalpel. Hon förstår sig inte på kvinnor och frågar sig (och alla andra) hur det kan komma sig att en kvinna kan attraheras av en annan kvinna och är den enda som verkar tycka att det finns någon vits alls med män.

I Havelock Ellis kapitel om inversion hos kvinnor i *Studies in the Psychology of Sex* behandlas olika typer av lesbisk praktik, den som är del av en identitet och den tillfälliga. Han talar om inversion i andra länder, under skoltiden och historiskt och beskriver hur dessa

⁹ Djuna Barnes, *Ladies Almanack showing their Signs and their tides; their Moons and their Changes; the Seasons as it is with them; their Eclipses and Equinoxes; as well as a full Record of diurnal and nocturnal Distempers*, [1928] Carcanet Press Limited, Manchester, 2006, s. 6.

¹⁰ *Ibid.*, s. 6.

¹¹ *Ibid.*, s. 26.

kvinnor talar, klär sig, rör sig och ser ut överhuvudtaget och vem de attraheras av. Han förespråkar också högre acceptans från samhällets sida eftersom inversionen enligt honom är något medfött som individen inte kan göra något åt. Denna löpande teoretiska text avbryts då och då av fallbeskrivningar, där inverterade kvinnor själva talar om sin läggning och sina liv. Dessa börjar oftast med frågan om arvet, om det finns andra i släkten som uppvisat tecken på inversion eller andra problem som alkoholism till exempel, för att sedan beskriva hela hennes liv fram tills idag, inklusive varje kvinna hon varit tillsammans med eller attraherats av.¹²

Upplägget i *Ladies Almanack* och *Studies in the Psychology of Sex* har som vi ser ganska många likheter. Lady Musset skulle kunna läsas som en något lång, löpande fallbeskrivning, förutom att den inte är skriven i första person. Båda texterna innehåller längre teoristycken som behandlar karaktären hos kvinnor som har sex med andra kvinnor, sammanvävda med konkreta historier om händelser i specifika kvinnors liv.

EN NY DISKURS

Michel Foucault skriver i *Sexualitetens historia* att det sedan 1700-talet ”skett en verklig explosion av tal” om könet, och att det under detta århundrade och kanske framför allt under 1800-talet utvecklats många olika diskurser kring kön och sexualitet.¹³ Han pekar på att trots att vi länge levt under föreställningen att detta är något vi inte alls pratar om har talet från officiellt håll bara ökat och ökat.¹⁴ Nu skulle plötsligt allt klassificeras, kategoriseras och analyseras och det handlar inte längre om en skillnad i lagligt eller olagligt, tillåtet eller otillåtet, utan en verklig kartläggning av framför allt de olika ”perversionerna”.¹⁵ Det är vid denna tid som synen på praktiserad homosexualitet förändras, eller med Foucaults ord: ”Sodomiten var en återfallssyndare, den homosexuelle är nu en art”.¹⁶ Så vad kännetecknade då den kvinnliga sidan av denna nya ”art”? Hur såg den nya identiteten ut för kvinnor som hade sex med kvinnor under den här tiden? Vem var hon? Hur såg hon ut? Hur utvecklades bilden av henne?

¹² Havelock Ellis, *Studies in the Psychology of Sex. Vol. 2, Sexual Inversion*, 3., rev. ed., Philadelphia, 1920.

¹³ Michel Foucault, *Sexualitetens historia. Bd 1, Viljan att veta*, [1976], övers. Britta Gröndahl, Daidalos, Göteborg, 2002, s. 43.

¹⁴ *Ibid.* s. 44.

¹⁵ *Ibid.* s. 48-49, 59-60 De moraliska skillnaderna på det tillåtna och det otillåtna upprätthölls dock oftast av den talande själv i alla fall.

¹⁶ *Ibid.* s. 58ff.

Jag kommer här att kortfattat skissa upp en bild av den sexologiska diskursen om lesbisk praktik omkring sekelskiftet 1900 och fram till 1928 då *Ladies Almanack* kom ut för första gången. Fokus kommer att ligga på engelskspråkiga sexologer, framför allt Havelock Ellis, som skrev förordet till Radclyffe Halls *the Well of Loneliness*, men även Edward Carpenters *Intermediate sex* och andra ”experter” på området.¹⁷

1800-tal

Omkring 1840 var lesbianism något främmande som fanns någon annanstans, exempelvis bland de prostituerade i Paris. Den brittiske läkaren M. Ryan skrev 1939 i *Prostitution in London* att det ”finns nästan inga tribader i vårt samhälle” och medicine professor T. Laycock talar ett år senare i *A Treatise on the Nervous Disorders of Women*, om den farliga vänskapen mellan pubertetsflickor som i värsta fall kan leda till ”skadliga aktiviteter” då de hetsar upp varandra i sina nya känslor inför det motsatta könet.¹⁸ Här handlar det alltså om missriktad attraktion och att flickorna i princip tar till det som finns tillgängligt. År 1892 står att läsa i *A Dictionary of Psychological Medicine* att ”urnings” själva påstår att de är många och att de kan känna igen varandra, men författaren menar att dessa psykiskt instabila människor ändå inte är att lita på. Han tycker inte att den annars populära förklaringen att det skulle handla om en mans sinne i en kvinnas kropp är särskilt rationell, utan hävdar att eftersom de tidiga sexuella känslorna är så pass oklara är det lätt hänt att dessa riktas åt fel håll.¹⁹ Det finns alltså samma rädsla här som hos Laycock för att flickor ska ”vänjas in” i en lesbisk praktik eftersom de är både naiva, instabila och isolerade.

Havelock Ellis

Havelock Ellis räknas som en av de viktigaste sexologerna runt sekelskiftet 1900. Han betraktades som en stor auktoritet på området, men hans serie böcker *Studies in the Psychology of Sex* var inte tillgänglig för den större allmänheten, precis som mycket annat i den medicinska litteraturen. Särskilt den som behandlade känsliga och förbjudna ämnen såsom perversioner och inversion ansågs olämpliga för vanliga människor.²⁰ Ellis skiljer på temporär homosexualitet och vad han kallar äkta inversion, alltså (tillfällig) praktik och (fast)

¹⁷ För mer om den sexologiska diskursen se Angus McLaren, *Twentieth-century Sexuality: a History*, Blackwell, Oxford, UK, 1999.

¹⁸ M Ryan och T. Laycock citerade i: Annemarie Turnbull & Alison Oram (red.) *The Lesbian History Sourcebook: Love and Sex Between Women in Britain from 1780 to 1970*. Routledge, London 2001. s. 97.

¹⁹ *A Dictionary of Psychological Medicine*, citerad i Turnbull & Oram. s. 98ff.

²⁰ Turnbull & Oram. s. 94.

identitet. Han delar in kvinnor som har sex med kvinnor i tre huvudkategorier: den äkta inverterade kvinnan, den kvinna som den inverterade kvinnan är mest attraherad av och slutligen de tillfälligt homosexuella. Han nämner även bisexuella kvinnor, men utvecklar inte detta resonemang vidare.²¹

Den äkta inversionen är, enligt Ellis, medfödd och därmed obotlig, och den inverterade kvinnan bär alltid drag av maskulinitet.²² Däremot betonar han att bara för att en kvinna är mindre feminin än andra eller klär sig i manskläder behöver det inte betyda att hon är inverterad. Inte heller är den inverterade kvinnan nödvändigtvis överdrivet manhaftig eftersom hon ofta vill dölja sina maskulina drag. Hennes fysik är inte heller alltid manlig, även om hon ofta uppvisar en fast muskulatur och manlig larynx, men hennes vanor är som regel okvinnliga. Hon röker ofta cigaretter och har en hög tolerans mot cigarrer och hon är ofta dålig på typiska ”kvinnoysslor” så som sömnad. Den inverterade kvinnan känner sig ofta mer bekväm i manskläder och hennes rörelser är bryska, talet direkt och rättframt, utan antydning till den feminina blygsel som lockar män, och hon har en mans känsla för ära och heder.²³ Dock finns en tendens till aggressivt våld och extrem svartsjuka, vilket leder till att passionsbrott förekommer i högre grad än i ”normala” relationer. Ellis menar att detta beror på att det feminina känslolivet blandas med maskulin energi och en infantil impulsivitet.²⁴

Kvinnan som den inverterade kvinnan är mest attraherad av har inte Ellis gett något eget namn utan hon beskrivs endast som objektet för den inverterade kvinnans begär. Hon målas upp som någon som genomsnittsmannen skulle förbise, men inte för att hon inte har charm utan för att hon uppvisar en kyla gentemot honom. Hon är väldigt feminin och har en vacker kropp, vilket är viktigare för den inverterade kvinnan än ett vackert ansikte, även om hon oftast inte är särskilt robust eller välutvecklad. Hon är alltså i sin feminitet och sitt avvisande av män vad vi idag antagligen skulle beskriva som en lesbisk ”femme”. Eftersom hon inte är attraktiv för genomsnittsmannen tycks hon, enligt Ellis, vara mer öppen för den inverterade kvinnans närmanden än andra kvinnor. Han betonar dock att detta inte är den enda anledningen; generellt sätt föredrar hon andra kvinnors sällskap framför mäns och det är

²¹ Ellis 1920, s. 195-263.

²² Ibid, s. 222.

²³ Ibid., s. 245-255.

²⁴ Ibid., s. 201.

därför hon verkar kall mot dem. Hon är inte heller så välutvecklad, varken psykiskt eller fysiskt och inte heller sexuellt, men hon är väldigt tillgiven.²⁵

Den tredje kategorin består alltså av den tillfälliga homosexualiteten. När det handlar om barn eller väldigt unga människor så anser Ellis att det inte spelar någon roll om de ”experimenterar” eller hetsar upp varandra av misstag. Detta är nämligen en normal instinkt och det är bara den som har en medfödd inversion som kommer att utveckla detta vidare. Det är alltså så att ju äldre man är, desto allvarigare anses situationen vara, men även om sexuell kontakt förekommer mellan kvinnor som redan gått ut skolan så är det inte tal om äkta inversion om inte andra tecken står att finna.²⁶ Här återkommer vi alltså vikten av det medfödda. Den äkta inversionen är den som bör accepteras i samhället, det som inte går att göra något åt. Hos Ellis är inversionen definitivt en identitet, med eller utan praktik, medan det går att praktisera lesbianism utan att det blir en identitet, skillnaden är att det inte är äkta och därmed blir en fara för samhället och något som det borde göras något åt.

Det tidiga 1900-talet

Edward Carpenters bok *Love's Coming of Age* från 1915 ger en mycket mer positiv bild av kvinnor som har sex med kvinnor än vad vi sett hittills. Han utgår från idén om att kroppen tillhör det ena könet och sinnet det andra och kallar homosexuella, både män och kvinnor, för ”the intermediate sex”. Samtidigt som han hävdar homosexualitet är medfött och obotligt, betonar han vikten av att tala om det för att ingen ska ”gå fel”.²⁷ Liksom Ellis och andra förespråkade Carpenter högre acceptans för de ”naturligt” homosexuella, men han vänder på resonemanget att det skulle vara farligt att tala om det och menar istället att de oupplysta lättare förleds. Detta kan betraktas som en politisk strategi från Carpenters sida. Han var själv homosexuell aktivist och det låg i hans intresse att lyfta fram och förändra den allmänna bilden av homosexualitet.

Liksom Ellis delar Carpenter in lesbiska kvinnor i olika kategorier, men till skillnad från hos Ellis är båda lika ”äkta”. ”The extreme homogenic female” innehar de sämre av de klassiskt manliga egenskaperna och beskrivs som den ovanligare typen. Hon är maskulin och aggressiv, muskulös och intresserad av sport och pistoler. Den andra, större, gruppen kvinnor

²⁵ Ellis, s. 222.

²⁶ Ibid. s. 216, 219.

²⁷ Edward Carpenter, citerad i Turnbull & Oram, s. 105ff.

”the homogenic women” är feminina och graciösa, men besitter ändå de positiva manliga egenskaperna såsom mod, aktivt temperament och anlag för politik och vetenskap, till skillnad från vanliga, heterosexuella kvinnor. Dessa kvinnor är bra ledare och deras kärlek till yngre, femininare kvinnor kan inspirera till stordåd.²⁸

Carpenters bok fick ganska stor spridning, men det var långt ifrån alla som delade hans positiva syn. 1922 skriver Krafft-Ebings tidigare elev Hollander i *The Psychology of Misconduct, Vice and Crime* att inversion mycket väl skulle kunna botas om bara den inverterade själv skulle vilja. Han beskriver den inverterade kvinnan som någon som söker sig till kvinnor för att ”utföra manliga handlingar”, och oroar sig för faktumet att det finns så många föräldrar som är helt ovetande om hur många unga flickor som förförs av inverterade kvinnor.²⁹ Gynekologen och venereologen Magian delar Hollanders negativa syn och skriver i *Sex Problems in Women* (1922) att homosexualitet är mycket svårförklarad. Hur kan en frisk intelligent kvinna attraheras av en annan kvinna? I de fall där konkret mental problematik inte finns antar han att det måste handla om att det är viljesvaga personer som helt enkelt förförts och korrumpats. Följaktligen bör en ”bekräftad tribad” betraktas som en mycket farlig person som skulle kunna pervertera ett oräkneligt antal oskyldiga unga flickor.³⁰

KAMPEN OM TALET

Inom sexologin var det vid sekelskiftet och under det tidiga 1900-talet populärt att inkludera andra människors personliga berättelser i sina analyser. Man lät till exempel inverterade kvinnor berätta om sina liv och sina umgängen, per brev eller personligen, och bland andra Havelock Ellis lade in dessa historier i sina analyser av inversion hos kvinnor. Ellis huvudargument för att få kvinnorna att öppna sig för honom var att det skulle kunna hjälpa andra stackare i samma situation och han beklagar sig över att just de inverterade kvinnorna är svårare att få att tala än andra grupper.³¹

Michel Foucault skriver i *Sexualitetens historia* att vi länge levt med föreställningen att kön och sexualitet är något vi inte får tala om och enligt honom ligger det också i maktens intresse

²⁸ Carpenter, citerad i Turnbull & Oram, s. 107.

²⁹ Hollander, citerad i Turnbull & Oram, s. 109.

³⁰ Magian, citerad i Turnbull & Oram, s. 111ff.

³¹ Ellis

at vi själva anser att vi är förtryckta eftersom vi därmed hela tiden måste fortsätta tala om det vi inte får tala om. Denna föreställning gör att den som talar om sexualitet tycks göra en medveten överträdelse och därmed ställa sig utanför makten.³² Foucault beskriver hur framför allt läkarvetenskapen och i synnerhet kartläggningen av perversionerna väckte talet om könet genom att pressa fram bekännelser och förtroenden.³³ Det är i sanningen makten ligger och ”[d]en som lyssnar blir inte bara utdelare av förlåtelse, inte bara domaren som dömer eller frikänner; han blir sanningens herre”.³⁴ Vad gäller de inverterade kvinnornas livshistorier är det alltså sexologen som har makten över vad som får sägas, hur det får sägas och vem som får säga det. Det är oundvikligt att göra ett urval och omöjligt att inte lägga in sin egen tolkning. Dessutom kantas dessa historier av teorier kring hur de anses vara och historierna kan stämma överens eller på vissa sätt skära sig mot vad vi ändå kommer att uppfatta som sanningen.

Den inverterade har ordet

Foucault skriver att de olika diskurserna kring vad vi nu benämner som homosexualitet på ett sätt ökade möjligheten att kontrollera de människor av vilka den praktiserades, men att de också gav upphov till en ”motdiskurs” i form av att ”homosexualiteten började tala om sig själv, kräva sitt berättigande och kräva att bli betraktad som ’naturlig’”.³⁵ De homosexuella började själva ta upp läkarvetenskapens teorier och terminologi och vända dessa till sin fördel.

Radclyffe Halls roman *The Well of Loneliness* påminner väldigt mycket om de inverterade kvinnornas självbiografiska berättelser i Ellis *Studies in the Psychology of Sex*.³⁶ Till skillnad från Djuna Barnes skildring av lady Mussets liv från hennes födelse till hennes död, så handlar *The Well of Loneliness* om (den kvinnliga) huvudkaraktären Stephens liv fram tills ”idag”. Stephen bär manskläder och är överlag väldigt maskulin och liksom hos Ellis ställs hennes samtliga relationer med, och förälskelser i, kvinnor upp på rad för läsaren. Liksom i flera av fallbeskrivningarna hos Ellis slutar det med att Stephen till slut ger upp, gör slut med sin flickvän och verkar avstå från kärleken helt och hållet.³⁷

³² Foucault, s. 36.

³³ Ibid. 54, 65.

³⁴ Ibid. s. 83.

³⁵ Ibid., s. 111.

³⁶ Se till exempel Ellis, s. 235-244.

³⁷ Radclyffe Hall, *The Well of Loneliness*, [1928] Virago Press, London, 2009.

Radclyffe Hall ber genom Stephen i hög grad om ursäkt för sig själv och hänvisar ofta till Gud, som skapade henne sådan som hon är. Hon betonar att inversionen (för hon använder självklart även Ellis terminologi) är medfödd och obotlig och därför borde accepteras av samhället. För att stödja detta resonemang låter hon Stephen vara som en pojke redan som barn, hon ges ett gossenamn hela hennes uppenbarelse stämmer skrämmande väl överens med Ellis teorier om den inverterade kvinnan. Radclyffe Hall beklagar alltså de inverterades situation och bekräftar samtidigt rådande diskurs.³⁸

Det är alltså inte så konstigt att Havelock Ellis ställde upp och skrev ett förord till *the Well of Loneliness*. Han uttrycker sig i mycket berömmande ordalag om boken och menar att den är av stor vikt för både psykologin och sociologin. Detta är nämligen den första engelska romanen som, ”in a completely faithful and uncompromising form” skildrar en specifik aspekt av sexuellt liv som idag finns ibland oss. Han påpekar att inverterade kvinnor mycket väl kan vara bra personer av mycket hög moral och ändå möta ett fientligt samhälle.³⁹

QUEER KRITIK

Djuna Barnes ger i *Ladies Almanack* en helt annan bild av kvinnor som har sex med andra kvinnor än Radclyffe Hall och sexologerna. Här kritiseras själva det faktum att lesbiska kvinnor ska kategoriseras, analyseras och sjukdomsförklaras av läkarvetenskapen. Barnes skriver att lesbianism – ”What they have in their Heads, Hearts, Stomachs” – har kommenterats på alla tänkbara sätt och utsatts för alla möjliga gissningar.⁴⁰ Hon beskriver kvinnans livsvillkor som så slumpmässiga att ”to place her at one Moment is but to displace her in the next”.⁴¹ Kvinnans karaktär går alltså inte att säkerställa eller definitivt fastställa eftersom hon är befinner sig i ständig förändring. I *Ladies Almanack* framstår den nya terminologin och de nya snäva kategorierna som mer av ett problem än något som skulle göra saker enklare att förstå. I maj-kapitlet klagar till exempel stackars Miss Tuck efter att ha blivit avvisad av Bounding Bess:

³⁸ Radclyffe Hall.

³⁹ Havelock Ellis, citerad i: Laura L. Doan & Jay Prosser (red.), *Palatable Poison: Critical Perspectives on The Well of Loneliness*, Columbia University Press, New York, 2002. s. 35.

⁴⁰ Barnes, s. 47ff.

⁴¹ Ibid. s. 55.

How am I to help if I go astray [...] when every Law of Love and Desire was long ago as mixed as a Contortion of Traffic? I do not know a blind Alley from a Boulevard, nor a Cross-Road to what it may be running to, and Sign-Posts never serve for anything but unsettling my Mind!⁴²

Lagarna kring kärlek och begär beskrivs som så hopblandade att det är mycket lätt gjort att gå vilse. Precis som hos Carpenter finns alltså en rädsla att ”gå fel”, men här handlar det snarare om att försöka sig på fel kvinna än ”fel” sexualitet. Miss Tuck liknar reglerna kring begäret vid en trafikstockning och skyltningen, alltså kategoriseringen, gör ingen nytta alls utan hon blir bara mer förvirrad och osäker av dessa.

I april-kapitlet skildrar Barnes ”deras tecken”. Här anspelar hon på idén om inversion som en sjukdom som kan botas, vilken förespråkades av bland andra Hollander. De första stadierna av denna ”åkomma” beskrivs på följande sätt:

...a light giggling, dancing Fancy seems to support those in the very first Stages; brief of Thought; cut of Concentration; a Tendency to hop, skip and jump, and to misplace the Eye at every single or several Manifestation of a Girl in like Distemper.⁴³

Fnissningar, brist på koncentration och en vilja att dansa brukar ju snarare tyda på förälskelse än sjukdom. Hon ser efter andra som verkar befinna sig i samma situation, vilket inte heller verkar så konstigt då hon just upptäckt att de kan ha något gemensamt. Detta svärmiska tillstånd går dock snart över för att ersättas med akut melankoli kombinerad med diverse fysiska åkommor, för att slutligen gå över i tankar på landsflykt och levitation. Efter denna beskrivning av de olika stadierna spårar teorin ur alldeles och ironin blir ännu tydligare än innan då Barnes hävdar att man har kunnat hitta pyttesmå venusfigurer i urinen från dessa kvinnor, precis som personer med hydrofobi förr i världen sade sig kunna se vilddjursungar i sin urin. Venusfiguren var inte större än ett kumminfrö och höll en treudd i handen. Genom denna överdrift visar Barnes med all önskvärd tydlighet hur skrattretande sexologernas analyser egentligen är.⁴⁴

⁴² Barnes, s. 47.

⁴³ Ibid., s 27-28.

⁴⁴ Ibid., s. 27ff.

Äktenskapet

En annan form av samhällelig kontroll över privatlivet som Barnes kritiserar och som fortfarande diskuteras är äktenskapet. De vanligaste ståndpunkterna bland homosexuella idag är att antingen förespråka exakt samma rättigheter för homosexuella som för heterosexuella (vilket de nu också har), eller, vilket är vanligare bland queeraktivister, att helt förkasta äktenskapet som upprätthållande av heteronormativa kärnfamiljsideal.⁴⁵

I *Ladies Almanack* är det Lady Buck-and-Balk och Tilly-Tweed-In-Blood som tar upp frågan om äktenskapet. Dessa damer presenteras med en ironisk ton av Barnes på följande sätt:

Among such Dames of which we write, were two British Women. [...] Lady Buck-and-Balk sported a Monocle and believed in Spirits. Tilly-Tweed-In-Blood sported a Stetson, and believed in Marriage.⁴⁶

Att tro på äktenskapet likställs här med att tro på andar, vilket gör att Lady Buck-and-Balk och Tilly-Tweed-In-Bloods resonemang om det inte riktigt går att ta på allvar. De argumenterar för att kvinnor också borde få gifta sig med varandra eftersom de minsann också har höga moraliska ideal och kanske inte alls vill göra sig skyldiga till utomäktenskapliga sexuella aktiviteter.⁴⁷ De menar att man borde försöka skydda även kvinnor som älskar kvinnor och inte ställa henne utanför lagen och hävdar att detta vore ett utmärkt sätt att se till att hon inte avviker så mycket. Lady Musset viftar bort argumenten och hävdar bestämt att problem mellan kvinnor lika gärna kan lösas på klassiskt sätt med en duell, eftersom det enligt hennes mening inte finns något som säger att kvinnor skulle vara svagare än män.⁴⁸ Trots hennes något okonventionella lösning är det lady Musset som är (den helgonförklarade) hjälten i *Ladies Almanack* och hennes ord väger alltid tyngre än de andra karaktärernas och det är hennes åsikter som uppfattas som ”sanningen” och eftersom hon avvisar alla tankar på äktenskap blir hela dialogen till en kritik av det.

⁴⁵ Se till exempel Don Kulick (red.), *Queersverige*, Natur och Kultur, Stockholm, 2005; Fanny Ambjörnsson, *Vad är queer?*, Natur och Kultur, Stockholm, 2006.

⁴⁶ Barnes, s. 19.

⁴⁷ Intressant nog brukar dessa damer pekas ut som Radclyffe Hall och hennes partner Una Troubridge, som båda var övertygade katoliker.

⁴⁸ Barnes, s. 19ff.

BARNES, ELLIS OCH DET FÖRVÄNTAT NORMALA

Fanny Ambjörnsson skriver i sin bok *Vad är Queer?* att queeraktivister och queerteoretiker, till skillnad från homorörelsen, inte kämpar för att likställa homo- och heterosexuella.⁴⁹ Istället vill man ifrågasätta själva idén om att det skulle finnas något sådant som fasta eller "autentiska" identiteter som är medfödda, genetiska eller oföränderliga. Identiteten förstås istället som något flytande och mångtydigt och likaså betraktas sexualiteten som svårgripbar, som något som inte enkelt går att ringa in och förklara.⁵⁰

Queerteorin utgår oftast från en kritik mot heteronormativiteten som man menar genomsyrar vårt samhälle. Ambjörnsson förklarar heteronormativitet som "de institutioner, lagar, strukturer, relationer och handlingar som upprätthåller heterosexualiteten som något enhetligt, naturligt och allomfattande."⁵¹ Queer handlar alltså om att undersöka hur heteronormativitet och andra typer av normer skapas och upprätthålls i samhället, och det är snarare ett samlingsnamn på olika kritiska sätt att se på sexualitet än en egen identitet i sig själv.⁵² Hon skriver också att det onormala är en förutsättning för att något ska framstå som normalt, om ingen pekas ut som onormal kan ingen heller framstå som normal. Heterosexualiteten skulle till exempel inte finnas utan homosexualiteten.⁵³

Men vad händer då när en grupp människor utpekar sig själva som de som är onormala, inverterade, baklängesmäniskor, de annorlunda? Går det att förhålla sig till normen som det "normala" som man inte själv är en del av? På 1920-talet framställde till exempel Radclyffe Hall genom *The Well of Loneliness* sig själv och andra homosexuella kvinnor som "de andra", eller de inverterade, med Havelock Ellis terminologi och logik. Här skapas en ny norm; normen för det "onormala" som egentligen bara förhåller sig till (det heterosexuella) majoritetssamhället. Ambjörnsson skriver att det är många som hamnar utanför kategorierna eller faller emellan dem. De kan känna att de inte tillhör någon av grupperna (homo- eller heterosexuell) och det kan få en att känna sig obegriplig i samhället eller till och med osann eller icke trovärdig.⁵⁴

⁴⁹ Ambjörnsson, Fanny, *Vad är queer?*, Natur och kultur, Stockholm, 2006 s. 9.

⁵⁰ Ibid. s. 140 resp. s. 36.

⁵¹ Ibid. s. 52.

⁵² Ibid. s. 9.

⁵³ Ibid. s. 114 resp. s. 67.

⁵⁴ Ibid. s. 60; se även Judith Butlers *Gender Trouble*.

När *Ladies Almanack* kom ut för första gången 1928 höll ”reglerna” för hur en kvinna som har sex med kvinnor skulle vara på att växa fram och som vi sett hade Radclyffe Hall med sin ”lesbiska bibel” stor påverkan på denna utveckling. Eftersom homosexualiteten i hög grad fastställer din identitet måste du också uppvisa drag (som maskulinitet hos kvinnor till exempel) som stämmer överens med den allmänna bilden av en sådan kvinna för att inte riskera att få din ”äkthet” ifrågasatt i såväl homo- som heterosexuella sammanhang. Kvinnorna i *Ladies Almanack* stämmer inte alltid så väl överens med till exempel Ellis bild av den inverterade kvinnan. Hon följer dock i hög grad samma mönster och tar upp samma teman som – alltid med samma ironiska ton.

Liksom Ellis tar Barnes upp lesbisk praktik hos olika raser. Ellis beskriver ”inversion bland de lägre raserna” i olika (ofta avlägsna) länder, medan Barnes låter lady Musset tala utifrån egna erfarenheter och stolt meddela att ”I have learned on the Bodies of all Women, all Customs, and from their Minds have all Nations given up their Secrets”.⁵⁵ Till skillnad från Ellis, som håller sig till ”de lägre raserna” och ”vi”, beskriver Musset orientaler, anglosaxer, asiater och nordbor utan att lägga någon värdeskillnad mellan dessa.⁵⁶ En annan viktig aspekt som ständigt återkommer hos Ellis, framför allt i fallbeskrivningarna, är arvet. Familjens eventuella tillkortakommanden skall alltid finnas med oavsett om det handlar om en alkoholiserad bror eller en neurotisk faster.⁵⁷ Barnes är noga med att påpeka att den unga Evangeline Mussets far går klädd i ”the most normal of Night-Shirts” där han trampar runt i sitt bibliotek och grubblar över hur han ska få sin enda dotter gift.⁵⁸

Det moderna samhällets last

Enligt Ellis har flera specialister pekat på att homosexualiteten ökar bland kvinnor i England, såväl som i Frankrike, Tyskland och USA, och han kopplar detta till emancipationen och det faktum att kvinnor har fått en större självständighet. Han skriver att det att kvinnor kräver större frihet och ansvar, utbildning och arbetsmöjligheter, är ett oundvikligt resultat av utvecklingen, men beklagar att detta också kan leda till att kvinnorna tar självständigheten steget längre och ”finner kärlek där de finner arbete”, alltså i en sluten värld av kvinnor.⁵⁹

⁵⁵ Ellis, s. 205ff, Barnes, s. 35.

⁵⁶ Barnes, s. 35ff.

⁵⁷ Ellis

⁵⁸ Barnes, s. 7ff.

⁵⁹ Ellis, s. 261, 262.

Barnes diskuterar också resultaten av kvinnans nya självständighet. På flera ställen i *Ladies Almanack* omtalas detta som det faktum att kvinnor kan falla för kvinnor nu efter någon miljard av förbättrande år sedan utvecklingen startade.⁶⁰ Den heterosexuella Patience Scalpel kommenterar denna utveckling på följande sätt:

In my time [...] Women came to enough trouble by lying abed with the Father of their Children. What then in this good Year of our Lord has paired them like to like, with never a Beard between them⁶¹

För Patience Scalpel verkar det högst märkligt att kvinnor parat ihop sig med sina likar, eftersom de på hennes tid minsann fick nog med problem av att ha sex med fadern till sina barn. Den enda heterosexuella karaktären verkar alltså i Barnes framställning vara lite bitter över att tiderna har förändrats.

Då Ellis beklagar det faktum att kvinnor nu i högre grad än innan verkar uppvisa homosexuella tendenser, verkar det hos Barnes som en naturlig del av utvecklingen och en positiv sådan till på köpet. Masie Tuck-and-Frill, barnmorskan, går utan arbete på grund av tidens trend. Hon tycker dock själv inte att det borde vara omöjligt för den moderna kvinnan att få barn på nya sätt. ”[T]hough the Medieval way is still thought good enough” så bör inte andra potentiella möjligheter uteslutas, eftersom det vore godtroget att bara lita till de gamla traditionerna i denna nya tidsålder.⁶²

Masie Tuck-and-Frills utpekas av Musset som innehavare av “the Voice of one who should be One of Us” efter sin beskrivning av mannens respektive kvinnans kärlek till kvinnor.⁶³

Love in Man is Fear of Fear. Love in Woman is Hope without Hope. Man fears all that can be taken from him [...] A Man's love is built to fit Nature. Woman's is a Kiss in the Mirror.⁶⁴

⁶⁰ Barnes, s. 19, 69.

⁶¹ Ibid. s. 12.

⁶² Ibid. s. 22.

⁶³ Ibid. s. 23.

⁶⁴ Ibid.

Mannen fruktar att allt ska tas ifrån honom, medan kvinnan vilar i den vetskapen. Mannen är alltså rädd för framtiden, för vad som skall komma att hända. Här vill jag också skjuta in att de flesta som beskrev lesbiska kvinnor som farliga var män. Vi befinner oss i den nya tiden, med nya trender och trots att hans kärlek ”passar naturen” riskerar han att förlora henne, ännu mer än förut. Kvinnan däremot, vars kärlek är en kyss i spegeln, kärleken till en like, till sig själv, vet alltid att hon kan förlora, både till kvinnor, män och konvention. Masie säger själv att hon talar med profetens röst, hon förutspår alltså det som komma skall.

En dam med karaktär

Även när det kommer till de mest grundläggande karaktärsdrag hos kvinnor som har sex med kvinnor skiljer sig bilden i *Ladies Almanack* från den hos Ellis och de andra ”auktoriteterna”. Om vi tittar på det utifrån den heterosexuella matrisen så ligger förutsättningarna för att betraktas som ”en riktig kvinna” i att du som biologisk kvinna (*kön*) också har ett kvinnligt *genus* och att ditt *begär* följaktligen riktas mot en biologisk man med manligt genusuttryck. Detsamma gäller givetvis omvänt för att betraktas som ”en riktig man”. Det finns naturligtvis många som bryter mot dessa normideal på olika sätt. Mycket förenklat kan man säga att om till exempel brottet ligger mellan kön och genus och där begär följer genus kallar vi idag den personen för transexuell (vare sig hen definierar sig själv så eller inte).⁶⁵

Om vi tillämpar denna teori på Ellis kvinnor ligger brottet hos de ”äkta” inverterade kvinnorna alltid mellan kön och genus, aldrig mellan genus och begär. Det handlar som vi sett om en kvinnas kropp, med en “maskulin insida” (genus) och ett “manligt begär” (alltså ett begär riktat mot kvinnor).⁶⁶ Trots detta betraktas de inverterade kvinnorna *inte* som transsexuella. Enligt Ellis logik är det inte deras kön som är problemet som skulle kunna åtgärdas, utan det är *både* genusuttrycket *och* begärets riktning som är problematiska aspekter. Könet i sig verkar snarare vara något naturgivet och självklart och som sådant inte kan ifrågasättas.

Huvudkaraktären i *Ladies Almanack*, Evangeline Musset, ifrågasätter däremot själv sitt biologiska kön. Barnes skriver att Musset “had been developed in the Womb of her most gentle Mother to be a Boy, when therefore, she came forth an Inch or so less than this, she paid no Heed to the Error”.⁶⁷ Här är det alltså, till skillnad från hos Ellis, det biologiska som

⁶⁵ Ambjörnsson s. 112ff samt Judith Butlers *Gender Trouble*.

⁶⁶ Ellis, s. 195-263.

⁶⁷ Barnes, s. 7.

skulle kunna beskrivas som problematiskt. Vidare bemöter Musset sin faders oro för hennes framtid och uteblivna möjligheter på äktenskapsmarknaden med orden:

Thou, good Governor, wast expecting a Son when you lay atop of your Choosing, why then be so mortal wounded when you perceive that you have your Wish? Am I not doing after your very Desire, and is it not the more commendable, seeing that I do it without the Tools for the Trade, and yet nothing complain?⁶⁸

Evangeline Musset kan alltså inte förstå varför hennes far skulle klaga över att ha fått den son han alltid önskat sig, utan menar istället att han borde visa lite mer uppskattning gentemot det faktum att hon faktiskt lever upp till bilden trots att hon ”saknar verktyg”, alltså att hennes kropp råkar vara skapt som en flickas.

Missionären Musset

Det fanns en stor rädsla för lesbiska kvinnor under 1920-talet. Vi har sett Ellis oro över att andra ska inspireras av dessa starka, självständiga och moderna kvinnor, och hur Hollander och Magian beskriver dem som farliga samhällsmedborgare som förför och perverterar unga flickor. 1917 skriver den radikala aktivisten och feministen Browne att hon respekterar den ”äkta” inversionen, men menar att denna praktik inte borde ”tvingas på” normala, alltså heterosexuella, människor.⁶⁹ Barnes har i *Ladies Almanack* tagit fasta på idén om den farliga lesbianen och gjort lady Musset till missionär för den ”nya ordningen”. Musset beklagar sig för Nip över en kopp te:

[I]n my day I was a Pioneer and a Menace, it was not then as it is now, *chic* and pointless to a degree, but as daring as a Crusade [...] Then one had to lure them to the Breast, and now [...] What joy has the missionary [...] when all the Heathen greet her with Glory Halleluja! before she opens her Mouth, and with an Amen! before she shuts it!⁷⁰

Nuförtiden är det alltså alldeles för enkelt att förföra kvinnor, stackars Musset försöker frälsa de redan frälsta. Förut var det en riktig utmaning, men nu behöver man minsann inte lura med sig damerna. Förändringen som Ellis och de andra ”experterna” uttrycker rädsla för under 1910- och 20-talen har alltså enligt Musset redan hänt och inte helt och hållet till hennes

⁶⁸ Ibid. s. 8.

⁶⁹ Turnbull & Oram, s. 108.

⁷⁰ Barnes, s. 34.

fördel. Hon tänker tillbaka på 1880-talet, men konstaterar att hon ändå inte längtar tillbaka. Det var förvisso en större utmaning, men kvinnorna var efterhängsna som kriget.⁷¹ Hur som helst så är hon stolt över sitt verk.

I am well pleased. Upon my Sword there is no Rust, and upon my Escutcheon so many Stains that I have, in this manner, created my own Banner and my own Badge.⁷²

Musset tar på sig rollen som ”farlig förförerska” med glädje och skryter till och med om det. Även vapenmetaforen indikerar att hon är ett hot mot ordningen. Redan som ung drog dygdiga medelklassfruar kjolarna åt sig för att inte bli smittade av henne, och i helgonförklaringen av Musset beskrivs hur hon som femtonåring förförde en blivande brud.⁷³ Hon börjar alltså tidigt på den ”perversa” banan i livet och slutar inte ens efter sin död, då det beskrivs hur ”Women who had not told their Husbands everything” ansluter sig till hennes begravningsfölje.⁷⁴

Det är dock inte bara Musset som är ute efter att förföra kvinnor. Miss Tuck beskrivs som någon som springer efter vartenda kjoltyg och när hon blivit nobbad av Bounding Bess kommenterar hon detta med att ”you know how fast I recover, and how many Hours there are in a day”⁷⁵. Dagen är lång och bara för att det inte fungerade med just henne finns inget som hindrar henne att försöka igen med någon annan innan mörkret har lagt sig. Musset är alltså inte ensam om att springa efter damer. Även Miss Tuck har uppenbarligen vanan inne och ser inte dagen som ett misslyckande bara för att hon blir avvisad en enstaka gång.

Terminologi och normen i Almanackan

Barnes använder inte sexologernas terminologi, i själva verket vägrar hon konsekvent att använda den. Här finns inga inverterade kvinnor, inga tribader, ingen homosexualitet. Här finns kvinnor som föredrar kvinnor, eller ”such Dames of which we write”, även om Musset själv talar om sig som man.⁷⁶ Barnes ställer upp en alternativ skapelseberättelse för ”the first Woman born with a Difference”, och använder ibland ”lesbisk” som adjektiv för att beskriva

⁷¹ Barnes, s. 34ff.

⁷² Ibid. s. 35.

⁷³ Ibid. s. 8, 15.

⁷⁴ Ibid. s. 83.

⁷⁵ Ibid. s. 38.

⁷⁶ Ibid. s. 18.

ting, inte människor (det lesbiska ögat till exempel), men annars verkar ”kvinnor” ofta betyda ”lesbiska kvinnor” i Almanackan.

Riktigt så enkelt är det dock inte. Jag skulle vilja påstå att de kvinnor som förekommer i Ladies Almanack i första hand är (biologiska) kvinnor, men att *alla* kvinnor har en lesbisk potential som de kan välja att leva ut eller låta bli. Det finns kvinnor ”silly enough to be in Love with a Man”, eller Patience Scalpel som helt enkelt inte förstår kvinnor.⁷⁷ Vi möter också Bounding Bess, som bara tjatar om Spinoza och människans ursprung när Miss Tuck försöker förföra henne och inte verkar mottaglig för sexuella inviter från endera könet.⁷⁸ Man brukar säga att normen aldrig behöver förklaras, utan bara det som avviker från den och här är det alltså avvisande av kvinnor som på olika sätt kräver sin förklaring, inte lesbianism. Man kan säga att kvinnor som föredrar kvinnor har blivit till norm i *Ladies Almanack*.

Till skillnad från Radclyffe Hall som utpekar sig själv som tillhörande ”en annan” kategori människor, en som måste accepteras, tolereras och analyseras, så skapar Barnes en ny norm, ett nytt ”naturligt tillstånd”. Hon ifrågasätter därigenom inte bara den heterosexuella ordningen utan också den framväxande, av Hall förespråkade, bilden av en identitet hos en kvinna som föredrar andra kvinnor framför män.

Judith Butlers kritik mot feminismens subjekt

I *Gender Trouble* kritiserar Judith Butler feminismens subjekt ”Kvinnan” som en oproblematiserad utgångspunkt för identitetspolitiskt arbete. Hon ställer sig tveksam till bilden av Kvinnan, som någon som alla biologiska kvinnor automatiskt ska kunna identifiera sig med. Kvinnor överallt kan inte förväntas ha samma, eller ens liknande erfarenheter av att vara kvinnor och det vore dumt, för att inte säga farligt att utgå från det. Hon kritiserar följaktligen feminismens subjekt som essentialistiskt och menar att det finns en risk med att använda samma sätt att tala om kvinnor som makten använt för att förtrycka henne. Ambjörnsson skriver att det framför allt har ”visat sig skapa en stereotyp bild av den kvinna feminismen utgår från och kämpar för”.⁷⁹

Om man byter ut ”kvinna” mot ”flata” och ”feminism” mot ”lesbisk identitetspolitik” hittar man flera gemensamma nämnare mellan Judith Butler och Djuna Barnes i *Ladies Almanack*.

⁷⁷ Barnes, s. 78, 11

⁷⁸ Ibid. s. 37

⁷⁹ Ambjörnsson s. 142; se också Judith Butlers *Gender Trouble*.

Den stereotypa bilden av den maskulina, men kanske framför allt tragiska homosexuella kvinnan som Radclyffe Hall målar upp i "den lesbiska bibeln" lever dock fortfarande kvar i allra högsta grad. Däremot står Almanackans glada, sexuellt fria kvinnor i skuggan.

SAMMANFATTANDE DISKUSSION

Syftet med denna uppsats har varit att analysera Djuna Barnes *Ladies Almanack* ur ett queerperspektiv. Jag har jämfört bilden av kvinnor som har sex med kvinnor i boken med då rådande normer. Dessa normer är till viss del gällande än idag. Liksom ”kvinnan den inverterade kvinnan är mest attraherad av” beskrivs av Ellis endast som objektet för den inverterade kvinnans begär så existerar femmen ofta bara i relation till en partner som är butch. Utan sin partner betraktas hon ofta som ”oäkta” homosexuell både bland homo- och heterosexuella. Jag intresserar mig för Djuna Barnes bild som ett tidigt alternativ till detta. Det är lätt att föreställa sig att ”förr i tiden” så var lesbiska kvinnor som i Radclyffe Halls *The Well of Loneliness* allihopa, och just därför vill jag lyfta fram *Ladies Almanack* och visa att även så tidigt som 1928 så fanns det andra sätt och andra möjligheter att vara. Mina frågeställningar har handlat om att studera hur Barnes bok undergräver normativitet genom att undersöka skillnaderna (och likheterna) mellan de olika framställningarna av lesbisk praktik i *Ladies Almanack* och Ellis kapitel om inversion hos kvinnor i *Studies in the Psychology of Sex*.

I första delen av uppsatsen presenterar jag engelskspråkiga sexologer och andra auktoriteter inom diskursen kring lesbiska kvinnor i ljuset av Foucaults teorier kring hur homosexualiteten under 1800-talet gick från att vara en praktik till en identitet. Här diskuterar jag också fallbeskrivningarna hos Ellis och föreslår en läsning av Radclyffe Halls *The Well of Loneliness* som en sådan. Hennes bok följer till punkt och pricka Ellis bild av inverterade kvinnor. Intressant är att även historien om Lady Musset i *Ladies Almanack* kan betraktas som en sådan beskrivning. Om man ser till formlikheterna mellan *Ladies Almanack* och Ellis kapitel om inverterade kvinnor kan man anta att Barnes faktiskt skrev boken, inte som en pastisch på almanackorna utan som en, om än ganska väl kamouflerad, satir av Ellis bok.

Barnes kritiserar inte bara bilden som målas upp av den okvinnliga lesbianen som enda ”äkta” alternativ för en kvinna som föredrar kvinnor – hon går på själva idén om att kategorisera och även sjukförklara dessa kvinnor. Kvinnor går inte att placera eller klassificera eftersom deras utveckling hänger så mycket på slumpmässighet. Med kvinnor verkar Barnes vid första anblicken syfta på lesbiska kvinnor, vilket också tidigare tolkningar påvisat, men jag anser att hon menar precis de hon skriver. I *Ladies Almanack* har alla biologiska kvinnor potentialen att attraheras av andra kvinnor och alla är lika äkta. Detta förstärks ytterligare av hennes vägran

att använda sig av sexologisk terminologi, till skillnad från Radclyffe Hall till exempel. Barnes låter även vår hjältinginna Musset vifta bort diskussionen om äktenskapet, en annan form av kontroll över homosexuella, och i stället föreslå en duell som lösning på problemet, något hon beskriver som ett ”klassiskt sätt”.

Fortsättningsvis har jag utifrån queerteori och normativitet gjort en analys av de innehållsmässiga likheterna och skillnaderna mellan Barnes och Ellis texter. De tar i mycket hög grad upp samma tematik, allt från ras och arv till myten om den farliga lesbianen. Barnes spelar på och överdriver andras rädslor i hög grad och hon låter Lady Musset verkligen ta i när hon talar om sitt händelserika liv och alla kvinnor hon förfört, men hon blir aldrig varken jobbig eller normativ och hon är ändå lätt att tycka om. Genom den heterosexuella matrisen visar jag hur Ellis kvinnors genus alltid stämmer överens med deras begär, medan könet aldrig gör det. Hos honom, liksom hos många andra, handlar det om att själva akten att ”göra närmanden” mot en kvinna, eller att vara attraherad av henne, är manliga egenskaper. Även hos Carpenter som är så väldigt vänligt inställd mot homosexuella är ”the homogenic female” innehavare av manliga egenskaper och beteenden, trots att hon beskrivs som ”feminin”.

I detta kapitel tittar jag också närmare på normativitet och normen som något som inte behöver förklaras och konstaterar att det i *Ladies Almanack* är ett avvisande, inte av lesbianism, men av kvinnor som är det som måste ursäktas och rättas till, till skillnad från Radclyffe Hall som genom huvudkaraktären Stephen ber om ursäkt för både sig själv och sina ”likar”. Härmed gör Barnes kvinnan med en lesbisk potential till norm. Detta blir naturligtvis ett brott mot heteronormativiteten i samhället överlag, genom att framställa kvinnor som har sex med kvinnor som alternativ norm, men det bryter också mot en ”homonormativitet” som håller på att växa fram. I och med att homosexualiteten blir en identitet bör det också vara något konsekvent och oföränderligt, en gång lesbisk alltid lesbisk så att säga. Barnes ger en annan bild där lesbisk praktik blir mer av ett gemensamt intresse än ett sätt att leva, vara, se ut och bete sig. I Ellis text finns i princip två möjligheter – antingen så är du ”på riktigt” och stämmer in (eller anpassar dig) till normen, eller så är du inte ”på riktigt” och då är du egentligen heterosexuell. Homorörelsen bygger mycket på denna idé om antingen eller och i den allra sista delen tar jag upp problematiken i detta genom en jämförelse mellan Barnes norm-motstånd och Judith Butlers kritik mot feminismens subjekt.

Ladies Almanack kanske inte behöver vara så obegriplig trots allt. Läst mot sexologisk diskurs och Ellis klarnar både upplägg och innehåll betydligt. Boken blir också intressantare ur ett mer allmänt perspektiv än ställt i ett strikt biografiskt, trots att karaktärerna ”baseras på” riktiga människor i kretsen kring Barney.

LITTERATUR

Allen, Carolyn, *Following Djuna: Women Lovers and the Erotics of Loss*, Indiana University Press, Bloomington, 1996

Ambjörnsson, Fanny, *Vad är queer?*, Natur och kultur, Stockholm, 2006

Barnes, Djuna, *Ladies Almanack: showing their Signs and their Tides; their Moons and their Changes; the Seasons as it is with them; their Eclipses and Equinoxes; as well as a full Record of diurnal and nocturnal Distempers* [1928], Carcanet Press Limited, Manchester, 2006

Barnes, Djuna, *Damernas Almanacka: som framställer deras himlatecken och dessas banor; deras måntider och dessas växlingar; deras årstider såsom de följer på varandra; deras dagjämningar och solstånd, liksom en fullständig uppräknig av deras dagliga och nattliga sinnesväxlingar* [1928], översatt av Elisabeth Zila, Hypatia, Stockholm, 1996

Butler, Judith, *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*, [1990], Routledge, New York, 1999

Butler, Judith, *Genustrubbel: feminism och identitetens subversion* [1990] översatt av Suzanne Almqvist, Daidalos, Göteborg 2007

Caselli, Daniela., *Improper Modernism: Djuna Barnes's Bewildering Corpus*, Ashgate, Aldershot, Hants, England, 2009

Doan, Laura L. & Prosser, Jay (red.), *Palatable Poison: Critical Perspectives on The Well of Loneliness*, Columbia University Press, New York, 2002

Ellis, Havelock, *Studies in the Psychology of Sex. Vol. 2, Sexual Inversion*, 3., rev. ed., Philadelphia, 1920

Foucault, Michel, *Sexualitetens historia. Bd 1, Viljan att veta*, [1976], översatt av Britta Gröndahl, Daidalos, Göteborg, 2002

Goody, Alex, *Modernist Articulations: a Cultural Study of Djuna Barnes, Mina Loy, and Gertrude Stein*, Palgrave Macmillan, New York, 2007

Hall, Radclyffe, *The Well of Loneliness*, Virago Press, London, 2009

Herring, Phillip F., *Djuna: the Life and Work of Djuna Barnes*, Viking, London, 1995

Kulick, Don (red.), *Queersverige*, Natur och Kultur, Stockholm, 2005

McLaren, Angus, *Twentieth-century Sexuality: a History*, Blackwell, Oxford, UK, 1999

Turnbull, Annmarie & Oram, Alison (red.) (2001). *The Lesbian History Sourcebook: Love and Sex Between Women in Britain from 1780 to 1970*. London: Routledge

Warren, Diane, *Djuna Barnes' Consuming Fiction*, Ashgate, Aldershot, Hants, England, 2007

